

3r trimestre 2009

INFORME DE CONJUNTURA

Anàlisi de l'economia del Camp de Tarragona i de les Terres de l'Ebre

Índex

Ocupació	2
Atur	4
Preus	5
Enquesta industrial	6
Enquesta comercial	7
Comerç exterior	8
Informe trimestral	9

Informe trimestral
El turisme rural:
una opció estratègica de futur per a Tarragona

Informe elaborat per:
Grup de Recerca
d'Indústria i Territori
(GRIT) - URV

L'activitat econòmica el tercer trimestre de 2009

- Des del darrer trimestre de l'exercici anterior, els indicadors de conjuntura de l'activitat econòmica de la zona han experimentat una caiguda notòria. Passat el primer trimestre, es van estabilitzar a la baixa i el tercer exercici de l'any manifesta uns punts no tan pessimistes amb relació a trimestres anteriors, tot i que respecte a l'evolució interanual mostra una forta davallada. En el tercer trimestre observem que el nombre de persones ocupades ha experimentat un lleuger augment en els serveis i la indústria. Aquestes dades es reflecteixen en l'atur, que, tot i les elevades taxes, ha experimentat una lleugera disminució de l'indicador en comparació dels trimestres immediatament anteriors. Així mateix, la conjuntura del darrer trimestre mostra una situació que no és de deflació, i la percepció d'industrials i comerciants de l'àrea no és tan pessimista, malgrat l'elevat nombre d'indicadors negatius captats a través de l'enquesta de les cambres. Finalment, el comerç amb l'exterior frena la caiguda, sobretot a causa de les exportacions.
- Aquests signes no ens han de fer perdre de vista la gravetat de la situació. I és que aquest any el PIB mostrarà un comportament negatiu, ja que la crisi iniciada com un fort ajust en la construcció i l'activitat immobiliària ha tingut conseqüències globals sobre l'ocupació, el finançament de les empreses i un fort sotrac en l'oferta productiva de la zona. La davallada productiva és especialment acusada, en primer lloc, en la construcció, amb una forta disminució de l'activitat que encara cau i, en segon lloc, a la indústria, on s'han accelerat canvis productius importants encara que previsibles. Aquest ajust s'ha començat a fer palès a escala industrial amb l'increment dels ERO i a través de la preocupació social per plantejar el futur del sector, tant des d'una perspectiva a curt termini (pels efectes cap a l'ocupació i la necessitat d'enfortir la base industrial de la zona), com a mitjà termini (pels canvis productius que aquesta crisi portarà). Per tant, les conseqüències sobre el sector industrial seran notòries i d'aquí sorgeix la necessitat de les empreses existents a adaptar-se i de crear-ne de noves.

Cambra de Reus
Cambra de Tarragona

Cambra de Tortosa
Cambra de Valls

OCUPACIÓ

Les dades interanuals mostren com el descens de l'ocupació a la zona ha estat molt important, amb una davallada del 5,86% en el nombre d'ocupats, dada que representa una disminució de 22.000 persones ocupades. Per tenir una referència de la importància d'aquesta xifra, podem dir que l'ocupació del tercer trimestre del 2009 es troba per sota del valor durant l'any 2006. A partir d'aleshores la creació d'ocupació va créixer fins a frenar-se el 2008 i caure sobtadament el darrer trimestre de l'any.

Els ocupats. Tercer trimestre de 2009

TOTAL	2006	2007	2008	2009
Nombre	361,60	380,00	380,70	358,40
Variació	6,85	5,08	0,18	-5,86

Milers	Agricultura	Indústria	Construcció	Serveis
2006	22,40	66,90	59,20	213,00
2007	16,60	71,10	75,90	216,30
2008	16,60	73,30	53,40	237,40
2009	12,10	58,40	43,90	244,00

Sig. Sectorial %	Agricultura	Indústria	Construcció	Serveis
2006	6,19	18,50	16,37	58,90
2007	4,37	18,72	19,98	56,94
2008	4,36	19,25	14,03	62,36
2009	3,38	16,29	12,25	68,08

Var. interanual%	Agricultura	Indústria	Construcció	Serveis
2005-06	12,00	-1,47	11,49	7,90
2006-07	-25,89	6,28	28,21	1,55
2007-08	0,00	3,09	-29,64	9,75
2008-09	-27,11	-20,33	-17,79	2,78

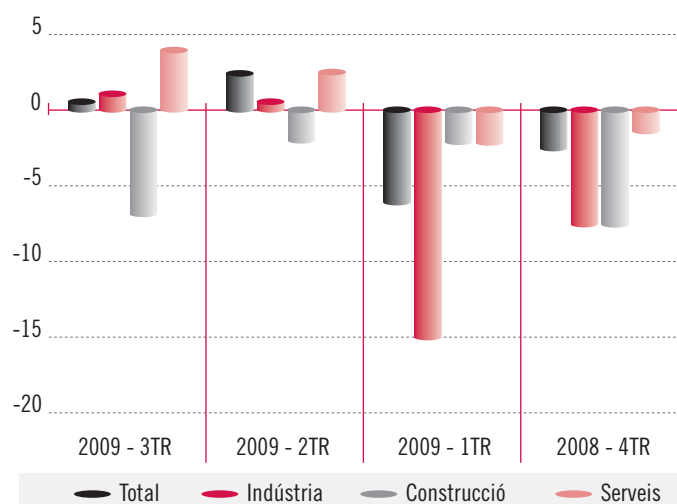
Font: Elaboració pròpia a partir de l'EPA

Tot i la disminució de l'ocupació global, en el sector terciari augmenta el nombre de persones ocupades, i en termes interanuals creix una xifra propera al 3%. Així, doncs, es reafirma com a activitat rellevant pel pes en el conjunt dels ocupats i ens assenjala una estructura productiva per al conjunt de l'àrea que durant els darrers anys sembla consolidar-se cap als serveis. La indústria i la construcció continuen el descens en termes interanuals. D'una banda, l'activitat industrial representa només un 16% del total d'ocupats, amb una disminució superior al 20% en dades interanuals. D'altra banda, la construcció, amb poc més del 12% de les persones amb feina, n'ha perdut prop del 18% respecte al tercer trimestre de 2008. Finalment, s'observa un descens important del sector primari, el qual ocupa una mica més de 12.000 persones i cada vegada presenta menys rellevància en el total de l'àrea.

Tot i el descens de l'ocupació amb relació al tercer trimestre del darrer exercici, hem d'assenyalar que sembla que s'ha estabilitzat la pèrdua del nombre d'ocupats, si considerem les dades dels tres primers trimestres de l'any 2009. És a dir, després de la forta caiguda del primer trimestre, a partir d'aleshores el nombre d'ocupats a la zona experimenta un lleuger increment, gràcies a l'augment del terciari i al menor descens del sector industrial, mentre que l'agricultura i sobretot la construcció continuen el camí de perdre de llocs de treball.

Mentre en el conjunt de Catalunya l'ocupació comptabilitzada a partir de les afiliacions a la Seguretat Social ha disminuït al setembre de 2009 en dades interanuals en un 4,22%, al Camp de Tarragona ho ha fet en un -0,65% i a les Terres de l'Ebre en -6,33%. Hi ha una diferència notòria entre les dues àrees de la zona pel que fa als ritmes d'activitat a partir d'aquest indicador. El podem concretar en un aspecte general, el fet que el creixement del terciari a la zona del Camp frena la caiguda general de l'indicador, mentre que a l'Ebre la davallada dels serveis ha estat important conjuntament amb fortes caigudes de la indústria i de la construcció.

Ritme variació ocupació %

Taxa de creixement (%). Del 1/01/2009 a 30/09/2009

	Agricultura	Indústria	Construcció	Serveis	Total
Alt Camp	-5,91	-2,68	-8,41	-3,53	-3,53
Baix Camp	-0,45	-4,70	-12,91	1,48	1,48
Baix Penedès	-2,77	-8,32	-18,85	-1,27	-1,27
Conca de Barberà	-1,89	-7,28	-3,82	-0,55	-0,55
Priorat	-3,08	4,13	-7,89	-2,52	-2,52
Tarragonès	-5,99	-6,98	-10,47	5,38	5,38
Camp de Tarragona	-3,05	-5,71	-11,98	2,93	2,93
Baix Ebre	4,01	-14,52	-10,48	-2,82	-2,82
Montsià	-0,14	-6,16	-15,10	-8,76	-8,76
Ribera d'Ebre	-5,77	-11,40	-4,34	0,23	0,23
Terra Alta	-2,24	-13,41	-14,66	-0,07	-0,07
Terres de l'Ebre	-0,08	-10,27	-11,74	-4,48	-4,48
CATALUNYA	-1,03	-8,78	-9,52	-2,41	-2,41

RG+RETA (Setembre 2009) - Milers de persones

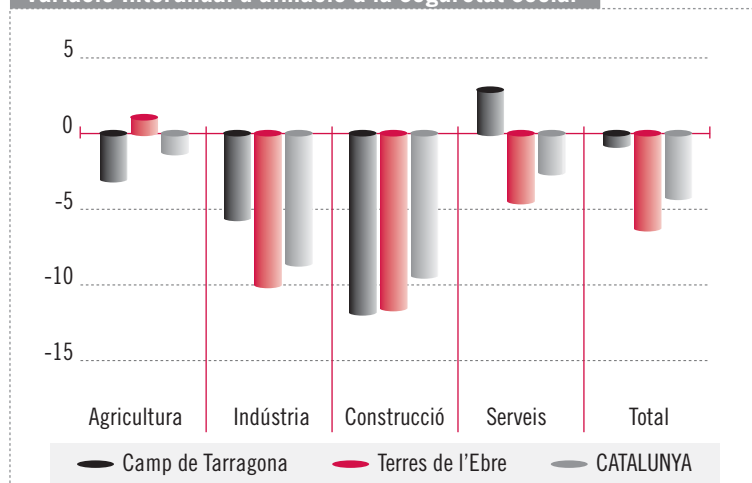
	Agricultura	Indústria	Construcció	Serveis	Total
Alt Camp	828	6.351	1.579	9.046	17.804
Baix Camp	1.322	9.074	8.542	43.441	62.379
Baix Penedès	351	3.704	3.332	16.050	23.437
Conca de Barberà	467	3.454	1.031	2.884	7.836
Priorat	504	681	350	1.124	2.659
Tarragonès	502	14.227	12.429	89.047	116.205
Camp de Tarragona	3.974	37.491	27.263	161.592	230.320
Baix Ebre	1.609	3.315	3.905	16.396	25.225
Montsià	1.467	4.556	2.744	10.797	19.564
Ribera d'Ebre	669	894	970	3.538	6.071
Terra Alta	1.002	639	623	1.369	3.633
Terres de l'Ebre	4.747	9.404	8.242	32.100	54.493
CATALUNYA	39.355	504.240	288.140	2.200.095	3.031.830

La davallada d'actius laborals (assalariats i professionals autònoms) a les Terres de l'Ebre ha estat important a causa del comportament dels serveis, on els afiliats a la Seguretat Social en nou mesos han disminuït un -4,48%, però, sobretot, a causa del comportament de la indústria, que ha experimentat una caiguda dels actius laborals del 10,27% i de la construcció, amb un descens de l'11,74%. Cal destacar, doncs, el mal comportament de la indústria al sud del Principat: si a 1 de gener hi havia 10.480 afiliats a la Seguretat Social, el 31 de setembre sols n'hi havia 9.404. En els nou mesos de l'any 2009, la pèrdua de mil llocs de treball a la indústria de les Terres de l'Ebre esdevé un indicador clau de la situació crítica de les manufactures en aquesta zona. En aquest context econòmic i social l'anunci de la multinacional Lear sobre el tancament, en un futur proper, de la planta que té a Roquetes posa damunt la taula la necessitat d'actuar, des de totes les instàncies, per contenir aquesta sagnia d'un teixit industrial malmès per una crisi financera originada lluny de les nostres comarques.

Podem considerar, d'altra banda, que dues comarques del Camp, el Tarragonès i el Baix Camp, concentren més del 75% dels afiliats i a les Terres de l'Ebre també n'hi ha dues —el Baix Ebre i el Montsià— que apleguen més del 80% del nombre d'altas a la Seguretat Social de la zona. El dinamisme d'aquestes comarques assenyalava la realitat global.

A escala comarcal, l'única que ha experimentat una variació positiva de l'afiliació ha estat el Tarragonès, on tot i les disminucions en indústria i construcció, els serveis, amb un augment del 5,38%, han permès mantenir indicadors; en el cas del Baix Camp l'increment dels serveis no ha estat suficient per compensar la davallada global. En el conjunt, totes les comarques del Camp excepte el Baix Penedès han tingut una disminució inferior a la catalana. A les Terres de l'Ebre, totes les comarques amb l'excepció de la Ribera d'Ebre, amb un augment del terciari, han experimentat una variació interanual superior a la mitjana catalana; al Baix Ebre la disminució ha estat d'un 5,38% i al Montsià, de 8,54%, la més elevada de tota la demarcació i el doble del conjunt de Catalunya.

Variació Interanual d'afiliació a la Seguretat Social

ATUR

Els aturats. Anàlisi sectorial. Tercer trimestre

Aturats en milers

	Total	Agricultura	Indústria	Construcció	Serveis	Busquen 1a ocupació
2005	22,80	1,30	1,60	2,90	7,00	10,00
2006	22,00	0,90	2,10	5,50	7,30	6,20
2007	24,10	2,30	2,10	4,60	8,00	7,10
2008	43,80	2,50	3,20	11,90	15,10	11,10
2009	68,10	2,40	8,50	14,00	19,80	23,4

Taxa d'atur (%)

	Total	Agricultura	Indústria	Construcció	Serveis	Total sense 1a ocupació llarga durada
2005	6,31	6,10	2,30	5,18	3,42	3,78
2006	5,74	3,86	3,04	8,50	3,31	4,36
2007	5,94	12,17	2,87	5,71	3,57	4,20
2008	10,29	13,09	4,18	18,22	5,98	7,70
2009	15,95	16,55	12,71	24,18	7,51	8,89

Distribució de l'atur sobre el total (%)

	Total	Agricultura	Indústria	Construcció	Serveis	Busquen 1a ocupació
2005	100,00	5,70	7,02	12,72	30,70	43,86
2006	100,00	4,09	9,55	25,00	33,18	28,18
2007	100,00	9,54	8,71	19,09	33,20	29,46
2008	100,00	5,71	7,31	27,17	34,47	25,34
2009	100,00	3,52	12,48	20,56	29,07	34,36

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EPA

Variació de l'atur darrer any. (Nombre en milers

En un any la taxa d'atur ha incrementat cinc punts i mig a la zona, de manera que ha arribat a dades properes al 16% el tercer trimestre de 2009. La taxa és la mateixa que per al conjunt català i dos punts inferior a l'espanyola. Durant els darrers anys l'economia de la zona havia variat en unes taxes inferiors a la catalana, però a partir de 2008, la situació canvia i les comarques de l'àrea superen en gran manera la xifra d'atur catalana. Encara que el tercer trimestre de 2009 les taxes són molt elevades, les dades d'atur de la demarcació de Tarragona s'assemblen força a les catalanes.

Les característiques del període són un elevat nombre de persones aturades, però una certa disminució a partir de principis de l'exercici actual. L'important increment d'aturats es va produir el darrer trimestre de l'any passat i primer d'enguany, quan sobtadament va aconseguir nivells superiors a les 80.000 persones, i amb un ritme de creixement del 50% en mig any. En aquests moments la taxa d'atur sembla estabilitzada, tot i que caldrà esperar els propers trimestres.

En tots els sectors d'activitat la xifra de desocupació ha augmentat en termes interanuals, encara que amb ritmes diferenciats. Així, el sector agrícola i la construcció s'han incrementat per sobre de la taxa total, mentre que el sector industrial es troba per sota malgrat que experimenta un fort augment interanual. El sector terciari presenta una taxa del 7,51% i és l'activitat on aquesta problemàtica és lleugerament inferior. Del quadre podem observar un altre aspecte que condiciona molt el mercat de treball de l'àrea, l'important pes que prenen en el nombre d'aturats les persones que busquen feina per primera vegada o que són aturats de llarga durada. Aquest fet assenyala les dificultats del mercat laboral del Camp i les Terres de l'Ebre per absorbir aquests col·lectius. ■

Taxa d'atur. Tercer trimestre

	Tarragona	Catalunya	Espanya
2003	6,19	9,85	11,31
2004	8,48	9,44	10,74
2005	6,31	6,14	8,42
2006	5,74	6,25	8,20
2007	5,94	6,76	8,03
2008	10,29	8,95	11,33
2009	15,95	15,95	17,93

Font: Elaboració pròpia a partir de l'EPA

PREUS

L'índex de preus al consum. Setembre 2009

Índex de preus al consum (IPC)	Tarragona	Catalunya	Espanya
Índex general	106,011	107,2	106,4
Aliments i begudes no alcohòliques	106,758	108,7	108
Begudes alcohòliques i tabac	125,089	125,4	126
Vestit i calçat	94,463	95,2	95,5
Habitatge	110,39	112,4	111,9
Parament de la llar	104,931	107,3	106,7
Medicina	102,052	98,6	97,4
Transports	102,682	102,7	102,7
Comunicacions	99,853	99,1	99,4
Esbarjo i cultura	96,99	100	98,6
Ensenyament	113,888	116,6	112,5
Hotels, cafès i restaurants	112,257	113,4	112,4
Altres béns i serveis	109,578	111,1	109,5

Variacions interanuals %	Tarragona	Catalunya	Espanya
Índex general	-1,4	-0,5	-1
Aliments i begudes no alcohòliques	-2,4	-1,2	-2,4
Begudes alcohòliques i tabac	12,3	12,3	13,0
Vestit i calçat	-2,8	-1,9	-2,2
Habitatge	-2	-0,1	-0,3
Parament de la llar	-0,2	1,5	1,2
Medicina	-0,2	-0,6	-1,2
Transports	-7,2	-6,7	-6,8
Comunicacions	-0,6	-0,9	-0,8
Esbarjo i cultura	-1,4	-0,9	-1,2
Ensenyament	4,7	4,5	3,2
Hotels, cafès i restaurants	1,1	1,7	1,3
Altres béns i serveis	1,6	2,8	2,1

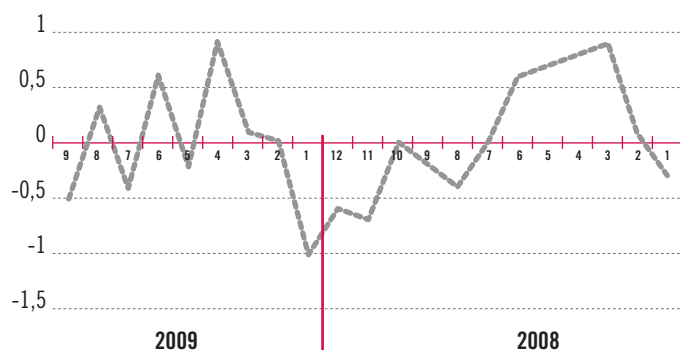
Font: INE

Les variacions interanuals de preus són negatives per al mes de setembre de 2009, amb un índex de -1,4%, el qual ha estat inferior al del conjunt espanyol i català, que també han assolit valors negatius. Si considerem l'índex en base cent per al 2006, es pot observar la contenció de l'indicador de preus. Aquesta moderació dels preus s'ha donat des de meitat de l'exercici anterior, i situa l'indicador de les comarques del Camp de Tarragona i Terres de l'Ebre per sota de l'espanyol i el català.

Les variacions interanuals del mes de setembre mostren com l'indicador negatiu és degut a la forta davallada dels ítems següents: aliments, vestit i principalment transports. Aquests productes compensen de manera clara la tendència alcista, alguna rellevant, de productes i serveis com les begudes alcohòliques i tabac i l'ensenyament. Aquests grups són els que en presenten l'índex més elevat, i junt amb els productes i serveis relacionats amb hotels, cafès i restaurants mostren comportaments acumulats de creixement de preus molt elevat. No obstant això, hem de dir que els hotels, cafès i restaurants assoleixen una taxa interanual moderada durant el mes de setembre.

Des de fa una sèrie de mesos ens trobem amb indicadors de preus negatius, la qual cosa porta tot sovint a tenir en compte la possibilitat d'una deflació; tanmateix, considerem que no és aquest el cas, ja que no hi ha descens global de l'indicador. En la valoració per grups hi ha activitats alcistes i d'altres amb variació negativa, les quals es compensen i porten tot sovint a índexs interanuals negatius. No obstant això, no sempre hi ha indicadors mensuals negatius. En el gràfic es pot observar la clara línia tendencial a la baixa, però hi ha una sèrie de dents de serra que assenyalen importants alces mensuals. Això ens porta a considerar que la caiguda de preus més que d'una situació de deflació és conseqüència de la caiguda dels preus del petroli, d'una banda, i de la demanda de béns i serveis, de l'altra. ■

Variació mensual de preus

ENQUESTA INDUSTRIAL

Indicadors enquesta industrial. Saldos

	Tarragona				
	3T 2008	4T 2008	1T 2009	2T 2009	3T 2009
Valoració	-35	-27	-54	-58	-48
Cartera comandes	-56	-55	-70	-67	-55
Nivell dels estocs	-5	-9	-9	-10	0
Ús capacitat productiva	65	68	61	59	61

	Catalunya				
	3T 2008	4T 2008	1T 2009	2T 2009	3T 2009
Valoració	-26	-42	-60	-52	-44
Cartera comandes	-43	-62	-72	-63	-57
Nivell dels estocs	0	3	-6	-7	-6
Ús capacitat productiva	73	69	61	63	64

Font: Enquesta Cambres Catalanes

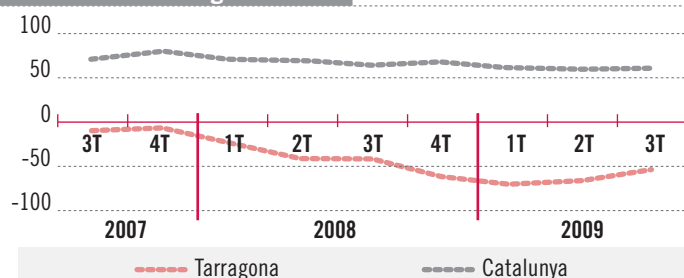
Factors que poden limitar l'increment de la producció

	Tarragona				
	3T 2008	4T 2008	1T 2009	2T 2009	3T 2009
Debilitat de la demanda	77	82	95	92	84
Escassetat de la mà d'obra qualificada	12	11	6	3	4
Insuficiència de l'equip productiu	6	1	2	0	10
Dificultats de finançament	23	17	29	26	19
Augment de la competència	39	24	26	27	27

	Catalunya				
	3T 2008	4T 2008	1T 2009	2T 2009	3T 2009
Debilitat de la demanda	76	85	92	90	83
Escassetat de la mà d'obra qualificada	15	8	5	5	6
Insuficiència de l'equip productiu	4	2	1	2	3
Dificultats de finançament	28	33	35	34	30
Augment de la competència	35	31	29	32	33

Font: Enquesta Cambres Catalanes

La indústria a Tarragona

El tercer trimestre de l'exercici de l'enquesta realitzada per les cambres de comerç ens assenyalava uns indicadors pràcticament similars a períodes anteriors. La caiguda significativa va produir-se entre el darrer trimestre de 2008 i el primer de l'actual exercici, tal com es pot observar per la disminució de l'ús de la capacitat de producció. Aquest indicador ha estat pràcticament similar durant tot el 2009, encara que inferior al conjunt català, on s'observa una utilització superior de la capacitat de producció que a les comarques del Camp de l'Ebre. Hi ha alguns aspectes que cal ressaltar en l'enquesta industrial, que indica una perspectiva millor. Així, podem observar que l'ajust de la producció ha portat a mantenir els estocs molt a la baixa, la qual cosa representa un coixí important per a l'estabilitat de la producció de les empreses i menor pessimisme en la valoració de l'activitat i en la cartera de comandes.

El principal element que limita o condiciona l'augment de la producció és la debilitat de la demanda, la qual pren una rellevància lleugerament inferior aquest trimestre amb relació als anteriors. Respecte a altres indicadors, aquestes xifres mostren que es modera la preocupació per les dificultats financeres i es manté l'augment de la competència; i d'altra banda augmenten les necessitats d'equips productius a l'àrea. Aquests darrers indicadors prenen una significació més positiva —dins de l'ordre dels indicadors— a les comarques del Camp de Tarragona i les Terres de l'Ebre que en el conjunt català.

El gràfic ens assenyalava l'evolució de dos indicadors importants en l'enquesta industrial de l'àrea, des de finals de 2007 fins al trimestre actual. Així, s'observa com la disminució continuada de la cartera de comandes determina a la baixa l'ús de la capacitat productiva de l'oferta. Ambdós indicadors estan fortament relacionats i pot observar-se, en els darrers mesos, una frenada en la caiguda dels indicadors. ■

ENQUESTA COMERCIAL

Indicadors d'activitat comercial

	Tarragona				
	3T 2008	4T 2008	1T 2009	2T 2009	3T 2009
Marxa del negoci	-49	-52	-60	-66	-51
Preus de venda	-1	-10	-16	-22	-13
Inversions realitzades	-11	-6	-8	-17	-18
Perspectives	-16	-39	-13	13	-10

	Catalunya				
	3T 2008	4T 2008	1T 2009	2T 2009	3T 2009
Marxa del negoci	-43	-45	-57	-55	-45
Preus de venda	-5	-6	-16	-20	-18
Inversions realitzades	-9	-6	-20	-13	-11
Perspectives	-12	-40	-3	-5	3

Font: Enquesta Cambres Catalanes

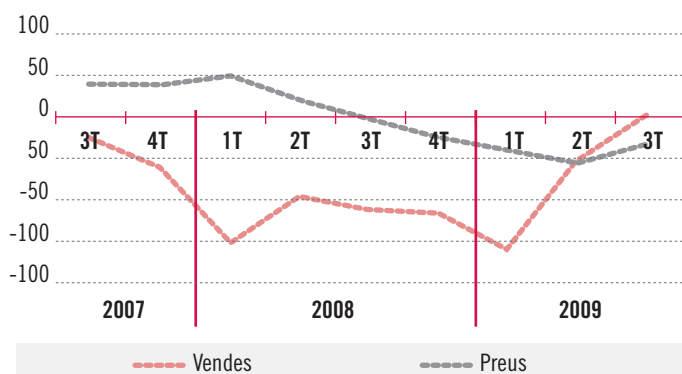
Elements que limiten la marxa del negoci

	Tarragona				
	3T 2008	4T 2008	1T 2009	2T 2009	3T 2009
Manca personal qualificat	15	13	5	3	7
Debilitat demanda	85	87	86	84	89
Augment competència	29	34	35	36	37
Dificultats de finançament	26	42	42	32	40

	Catalunya				
	3T 2008	4T 2008	1T 2009	2T 2009	3T 2009
Manca personal qualificat	17	13	8	7	8
Debilitat demanda	83	85	92	91	86
Augment competència	32	35	30	29	32
Dificultats de finançament	26	34	37	30	31

Font: Enquesta Cambres Catalanes

Variació de preus i vendes a Tarragona

L'activitat comercial de la zona que correspon al tercer trimestre de l'exercici, és a dir en ple període estival —normalment uns mesos amb uns augments de demanda important atesa la particularitat turística de l'àrea— no ha implicat passar a indicadors positius, sinó que continuen a la baixa i amb unes perspectives que segueixen sent pessimistes si considerem el canvi els dos darrers trimestres. La situació és lleugerament més a la baixa que en el conjunt català, amb una caiguda de preus i poques perspectives d'inversió, originat principalment per la disminució de la demanda.

La situació és lleugerament més a la baixa que en el conjunt català, amb una caiguda de preus i poques perspectives d'inversió, originat principalment per la disminució de la demanda.

És precisament aquest indicador el que els comerciants consideren com a determinant en la limitació que tenen en el negoci. Cal destacar que aquesta resposta té una rellevància superior a la demarcació de Tarragona que en el conjunt de Catalunya. Així mateix, hem de dir que la percepció sobre les dificultats per l'augment de la competència i les dificultats de finançament s'han incrementat durant el darrer trimestre.

Malgrat aquest pessimisme del sector, podem observar a partir del gràfic com durant els darrers mesos hi ha contenció en la caiguda de preus. Simultàniament, s'observa una millora de les vendes trimestrals durant el darrer període, tot i que continuen negatives. ■

COMERÇ EXTERIOR

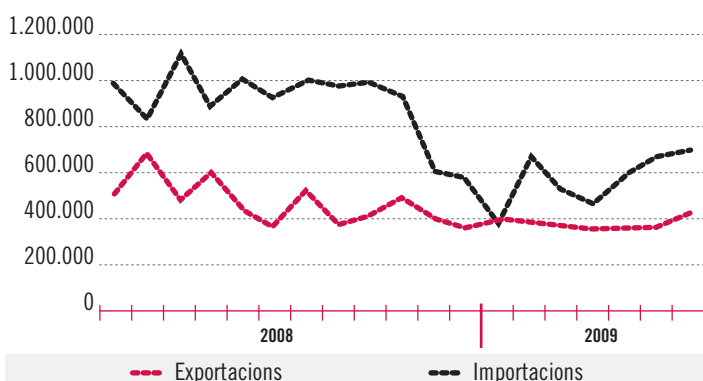
Les exportacions i les importacions de Tarragona (milers d'euros)

	Any 2008		Any 2009	
	Exportació	Importació	Exportació	Importació
Gener	510.469	981.305	392.687	386.715
Febrer	677.118	835.194	380.886	667.222
Març	488.656	1.108.508	368.880	528.295
Abril	601.062	880.885	354.571	463.134
Maig	443.583	1.009.881	355.045	585.000
Juny	361.113	927.083	364.444	673.036
Juliol	522.341	1.003.736	415.786	698.847
Agost	370.610	977.710		
Setembre	416.727	996.496		
Octubre	495.154	931.065		
Novembre	407.134	607.920		
Desembre	365.715	579.422		
TOTAL	5.659.683	10.839.206	2.632.299	4.002.248

	Variació interanual % 2008		Variació interanual % 2009	
	Exportació	Importació	Exportació	Importació
Gener	16,53	23,57	-23,07	-60,59
Febrer	54,97	17,90	-43,75	-20,11
Març	-4,29	30,60	-24,51	-52,34
Abril	35,11	26,97	-41,01	-47,42
Maig	-9,30	29,13	-19,96	-42,07
Juny	-27,83	-15,39	0,92	-27,40
Juliol	11,08	10,70	-20,40	-30,38
Agost	-10,67	26,62		
Setembre	-7,46	21,35		
Octubre	-2,23	-9,76		
Novembre	-26,11	-33,84		
Desembre	-8,88	-30,68		
TOTAL	0,81	6,17	-34,26	-46,26

Font: Elaboració pròpia a partir DGA

El comerç exterior (milers d'euros)

Des d'agost de 2008, les taxes de variació mensual de les exportacions amb relació a l'exercici anterior han estat quasi sempre negatives. De fet, s'observa el mateix comportament en el cas de les importacions des d'octubre de 2008, tendència que es va iniciar els darrers mesos de l'any. Malgrat aquesta davallada contínua, des de fa uns mesos, la variació interanual de les quantitats exportades i importades va ser lleugerament positiva l'any 2008. No obstant això, en l'exercici de 2009, ha experimentat una disminució, fins al juliol, en la comparativa interanual del 26,97% per a les exportacions i del 40,68% per a les importacions. També s'observa una atonia en les vendes a l'exterior i una forta caiguda en les compres. La caiguda de les importacions, molt superior, té com a efecte comptable un augment de les taxes de cobertura i una disminució del dèficit amb el comerç de mercaderies amb l'exterior. No obstant això, les conseqüències sobre l'activitat productiva de la demarcació són importants, a causa dels efectes que aquesta atonia té a la baixa sobre els nivells d'activitat de les empreses de l'àrea.

Si observem les dades de variació interanual, aquesta caiguda de l'activitat comercial amb l'exterior de l'economia del Camp de Tarragona i les Terres de l'Ebre és tan general com la catalana i l'espanyola. Cal destacar que els descensos són més significatius per a les comarques de l'àrea, la qual cosa explica els indicadors d'activitat inferiors a la zona respecte al conjunt de Catalunya. ■

Taxes de variació interanual (%)

	Exportació	Importació
Tarragona		
2007-08 (%)	0,81	6,17
2008-09 (gener-juliol)	-26,97	-46,68
Catalunya		
2007-08 (%)	0,70	-3,80
2008-09 (gener-juliol)	-21,83	-28,37
Espanya		
2007-08 (%)	3,70	0,60
2008-09 (gener-abril)	-20,06	-31,65
Tarragona/Catalunya		
2008 (%)	11,25	13,39
2009 (juliol)	10,10	12,01

Font: Elaboració pròpia a partir DGA

INFORME TRIMESTRAL

El turisme rural: una opció estratègica de futur per a Tarragona

1. El turisme rural com a producte turístic

En els darrers anys el turisme rural se situa en un dels llocs preferents de l'agenda de les administracions. Les raons són variades. Primer, per a les economies rurals l'activitat turística esdevé una font potencialment significativa per generar ocupació i ingressos que serveix per trencar, per exemple, processos de despoblació; segon, el turisme rural presenta una destacada capacitat d'arrossegament (efecte multiplicador) i de vinculació amb d'altres indústries, la qual cosa incrementa el seu impacte econòmic global; tercer, permet la valoració econòmica del ric patrimoni natural i cultural que hi ha a les nostres contrades; finalment, facilita una adaptació millor a les noves formes de treball.

En termes concrets, se li reconeix, per exemple, la capacitat per aprofitar el potencial de creixement endogen que hi ha a les zones rurals i les bones condicions de producció, amb baixes barreres d'entrada (producció "artesanal", oferta no concentrada, possibilitat de gestió local i personalitzada). D'aquesta manera, el turisme rural esdevé una palanca significativa de l'emergent concepte de *geoturisme*, és a dir, del turisme basat en el territori i en els trets identitaris, expressats de forma multidimensional.

S'ha de tenir present que en el mateix àmbit territorial del turisme rural acostuma a trobar-se, tal com passa amb el producte de sol i platja, al mateix temps, una sèrie de tipus de turisme específic, que serveix de suport al primer, com és l'agroturisme, el turisme ecològic, el turisme d'aventura, el de balneari, el cultural o el gastronòmic, entre altres.

Des de la Unió Europea, a través d'iniciatives com la Leader o la Proder, passant per les actuacions regionals i els plans de dinamització i excel·lència locals, les administracions han incidit en la importància de potenciar la creació de microclústers d'empreses relacionades amb el turisme rural, com a instrument per fomentar la competitivitat i la sostenibilitat del territori en un entorn de creixent competència. A MICHAEL (2003), per exemple, trobem una excel·lent referència teòrica sobre el potencial de desenvolupament dels *microclústers* turístics en el món rural.

En aquesta monografia ens fixarem en alguns dels trets generals diferenciadors del turisme rural, tant de l'oferta com de la demanda; revisarem algunes xifres quantitatives descriptives del creixement per a la demarcació de Tarragona i els territoris, i sintetitzarem algunes consideracions, creiem que rellevants, relacionades amb les tendències futures i orientacions per a la política pública.

2. Alguns trets característics generals de la indústria

Sembla necessari, inicialment, destacar que no existeix una definició tancada sobre turisme rural. Entre d'altres aproximacions vàlides, segons IVARS (2000), el turisme rural es caracteritzaria per la localització en l'espai rural, l'existència d'almenys una pernoctació, les motivacions especials de la demanda, una definició genèrica del terme o el predomini d'un enfocament de demanda. Des d'una perspectiva econòmica, per TORRES (2006), és possible fer una caracterització des de la banda de l'oferta i de la demanda. Des del punt de vista de l'oferta, per l'àmbit en el qual es desenvolupa (espais naturals, espais tradicionals, espais urbans), per les condicions socioeconòmiques de l'entorn (capital humà, actituds conservacionistes, capacitat d'inversió) i per l'escala del fenomen. Des del punt de vista de la demanda, per una motivació genèrica, per unes d'específiques i per un conjunt d'activitats complementàries.

Per tant, com a activitat, podríem incloure el turisme rural, de fet, en el sistema d'activitats turístiques, i constituïria un subsistema dintre del turisme. És un turisme definit pel tipus d'espai on es produeix, l'espai rural. Es tracta fonamentalment d'un turisme genèric, de demanda orientada territorialment, motivada per uns valors relacionats amb la naturalesa i el paisatge, en general, i la tranquil·litat, la tradició, els costums i sistemes de vida, en particular.

Quines són les característiques bàsiques d'aquesta mena de turisme? Davant l'absència de dades particulars per a la demarcació Tarragona, hem decidit utilitzar, a mode d'il·lustració, les dades proporcionades recentment per PULIDO (2008) en el seu treball monogràfic i les dades extretes de l'Associació Espanyola de Turisme Rural (ASETUR).

En primer lloc, i amb relació a les empreses i als empresaris, podem caracteritzar-los a partir dels trets següents:

INFORME TRIMESTRAL

- ❖ El teixit empresarial està força atomitzat, de manera que predominen les microempreses (menys de 10 persones ocupades). Aquest minifundisme condiona la rendibilitat dels establiments i les possibilitats individuals, per exemple, en termes de comercialització, promoció, estratègia de preus o de diferenciació.
- ❖ El gruix de l'oferta el gestionen famílies de la mateixa zona rural. En conseqüència, predomina l'empresa familiar.
- ❖ Són empreses en general joves i de creixement ràpid (antiguitat mitjana nou anys)
- ❖ L'oferta creix sobretot centrada en l'allotjament, però amb poc desenvolupament dels serveis.
- ❖ Amb relació als serveis complementaris, pocs establiments ofereixen activitats de turisme actiu (un 13% a escala global), mentre que la meitat dels que tenen restauració si que proporcionen algun servei relacionat amb la indústria agroalimentària o artesanal local.
- ❖ En un 85% dels casos els propietaris respecten les característiques constructives de la casa.
- ❖ Segons ASETUR, el 77 % dels empresaris manifesta que el negoci els serveix com a complement de rendes. El gruix treballen en el sector serveis o són professionals liberals.
- ❖ La generació d'ocupació per establiment és reduïda (una mitjana d'1,7 treballadors).
- ❖ Capital humà poc format i essencialment temporal.
- ❖ Elevat grau d'associacionisme (80% propietaris), que permet pal·liar la falta de volum com a eina de posició competitiva.

Pel que fa a la demanda, aquesta mena de turisme es caracteritza pels aspectes següents, entre altres:

- ❖ En el cas català (i tarragoní), el gruix de la demanda es concentra en el mercat intern. En particular, a la demarcació de Tarragona el 91% resideixen a l'Estat i el gruix procedeix del mercat català i de la conurbació de Barcelona.
- ❖ El nucli de la demanda és un client de mitjana edat (30 a 40 anys) amb elevat poder adquisitiu.
- ❖ L'estacionalitat de la demanda no és tan acusada com en altres productes turístics (sol i platja, per exemple). D'aquesta manera, l'especialització d'aquest producte turístic permet atenuar la concentració temporal de l'activitat característica d'altres tipologies.

3. Algunes dades sobre el turisme rural a la demarcació de Tarragona

L'especialització turística de qualsevol territori ha de basar-se en els recursos disponibles. En el cas de la demarcació de Tarragona, els recursos ambientals, culturals, paisatgístics i gastronòmics del rerepaís del Camp i de les Terres de l'Ebre ofereixen possibilitats importants de creixement en el futur centrats en aquests productes. Els dos parcs nacionals que hi ha a la zona, el Paratge Natural de Poblet, el Sol de Riu, les rutes pels entorns naturals com el Montsant, les rutes de turisme actiu o les rutes gastronòmiques per a les diferents comarques són elements significatius per desenvolupar una estratègia expansiva de turisme rural al nostre territori.

De fet, en un treball realitzat per un grup d'investigadors de la Universitat Rovira i Virgili i la Universitat de Girona es destacava, per exemple, l'existència de dos grans clústers turístics a la demarcació, coincidents amb les fronteres dels dos àmbits. El clúster del Camp Tarragona (Costa Daurada-Montsant-Prades), que integraria dos nuclis: el de la Costa Daurada, protagonitzat pel turisme climàtic i amb un important volum i especialització, i el nucli de l'interior (turisme rural), sense gran volum. També apareixia el clúster de les Terres de l'Ebre, de producte centrat, en aquest cas, en la natura, però amb problemes d'aglomeració. Aquest és el tema. Els territoris del rerepaís, on el turisme rural és la clau (amb els productes específics), tant al Camp com a Terres de l'Ebre, necessiten massa crítica d'empreses, una densitat productiva que els incrementi el nivell de competitivitat.

EL TURISME RURAL: UNA OPCIÓ ESTRATÈGICA DE FUTUR PER A TARRAGONA

A continuació revisem algunes dades sobre l'evolució del turisme rural a la demarcació de Tarragona. La informació procedeix bàsicament dels registres subministrats per la Direcció General de Turisme de la Generalitat de Catalunya. El principal avantatge, respecte a les dades que subministra, per exemple, l'INE a través de l'Enquesta d'ocupació en allotjaments de turisme rural (EOATR), és que detalla la informació per als dos àmbits territorials de la demarcació, el Camp de Tarragona i les Terres de l'Ebre. Les dades només es refereixen als viatgers que pernocten i no als excursionistes (visitants de dia).

A la taula 1 es mostren les xifres corresponents als viatgers en establiments rurals i les pernoctacions generades en el període 2005-2008. Arran d'aquesta primera informació estadística, podem identificar alguns punts d'interès:

En primer lloc, en el període 2005-2008 la demarcació de Tarragona experimenta un creixement dels viatgers en aquests establiments del 20%. Per tal de tenir un ordre de magnitud sobre la significació d'aquesta dinàmica, en el mateix període a tota la demarcació els viatgers en establiments hotelers van créixer un 7%. Per tant, s'ha produït una dinàmica especialment expansiva d'aquest format d'allotjament i de la demanda.

En segon lloc, i malgrat aquesta expansió diferencial, l'evolució dels viatgers a la demarcació ha estat inferior a la registrada a tot Catalunya. En efecte, en el mateix període el volum de viatgers en aquesta tipologia d'allotjament va créixer prop del 50% a tot el país.

En tercer lloc, el repartiment de la demanda en els dos àmbits territorials de la demarcació és bastant homogeni. En tots dos àmbits es registra un significatiu creixement durant el període estudiat.

En quart lloc, la demarcació de Tarragona aporta prop del 9% dels viatgers de turisme rural a tot Catalunya, el 4,7% aproximadament l'aporta el Camp de Tarragona i el 4,1%, les Terres de l'Ebre. El pes, doncs, de la demanda rural a la demarcació respecte al total català és inferior al detectat en termes de la demanda hotelera, on la demarcació (novament en termes de viatgers) significa entorn del 15% de la demanda total. Aquesta diferència s'atribueix, sobretot, a l'especialització superior del Camp de Tarragona en el format hotelier. En clar contrast, el pes de l'àmbit de les Terres de l'Ebre en termes de demanda hotelera a Catalunya no supera l'1%, xifra clarament inferior al pes sobre el total català en termes de demanda rural.

En cinquè lloc, pel que fa a les pernoctacions, el creixement de la demanda rural ha estat inferior al registre de viatgers, amb un augment global d'aproximadament el 10%. Com a resultat, l'estada mitjana ha decrescut, patró, però, que ha estat general en tots els formats d'allotjament i està lligat amb un canvi en el perfil del turista i dels viatges, materialitzat en l'increment en el nombre de viatges turístics al llarg de l'any i la diversitat, amb un retallada de l'estada en compensació.

Finalment, i reprenent el tema de les estades, hi ha una diferència entre els àmbits territorials. Així, en el Camp de Tarragona l'estada mitjana en establiments de turisme rural és inferior a l'estada mitjana en establiments hotelers, 3,3 dies per 4,1 dies. En contrast, a la zona de Terres de l'Ebre l'estada mitjana rural és superior, 3 per 2,3.

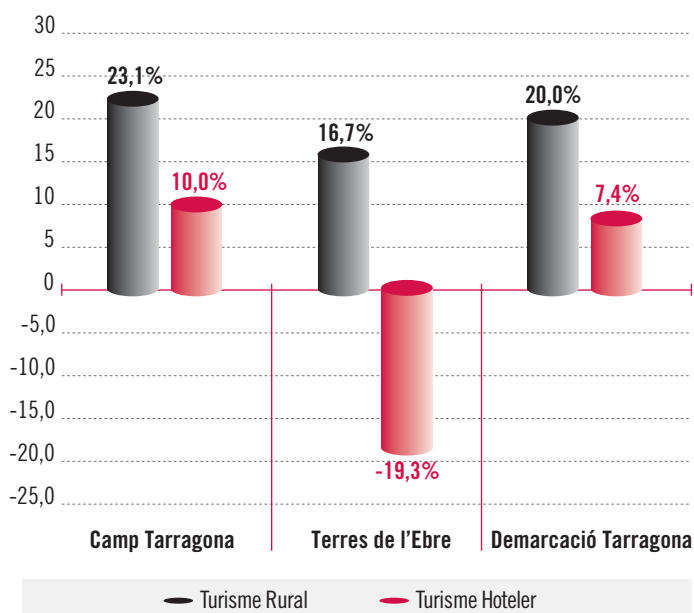
Taula 1.
Creixement de la demanda d'allotjament en establiments de turisme rural a la demarcació de Tarragona, 2005-2008

		Camp de Tarragona	Terres de l'Ebre	Demarcació Tarragona
Viatgers (milers)	2005	13	12	25
	2006	15	13	28
	2007	16	13	29
	2008	16	14	30
Pernoctacions (milers)	2005	46	38	84
	2006	47	37	84
	2007	50	39	89
	2008	51	41	92
Estada mitjana (dies)	2005	3,6	3,2	3,4
	2006	3,1	2,8	3,0
	2007	3,0	3,0	3,0
	2008	3,3	3,0	3,2

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General de Turisme (Generalitat de Catalunya).

INFORME TRIMESTRAL

Gràfic 1.
Creixement global de la demanda rural (viatgers) versus
demanda hotelera als àmbits territorials de la demarcació

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General de Turisme (Generalitat de Catalunya).

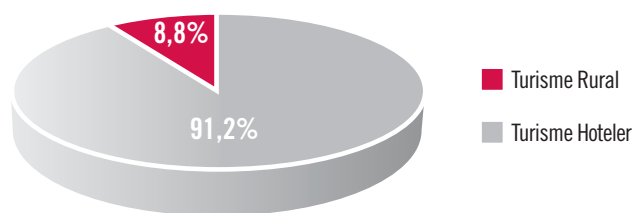
A la taula 2 es reproduïxen dades censals dels establiments de turisme rural (incloses cases de pagès) a les comarques de la demarcació d'acord amb el registre d'establiments disponible de la Direcció General de Turisme de la Generalitat de Catalunya. Així, del total de 266 establiments registrats per la DG dues tercers parts s'ubiquen al Camp de Tarragona. Fonamentalment en aquest territori, els establiments es concentren, en parts força simètriques, a l'Alt Camp, la Conca de Barberà i el Priorat, és a dir, a les comarques del rerepaís de l'àmbit i on l'especialització climàtica es, òbviament, limitada.

Terres de l'Ebre aplega una tercera part del teixit dels establiments de la demarcació, bàsicament concentrada al Baix Ebre i al Montsià, on se situen dues tercers parts dels establiments que hi ha a tot l'eix.

Com es veu, una característica generalitzada dels establiments és el nombre d'habitacions, molt reduït, unes 4 habitacions de mitjana. Aquesta dada, lògicament, es tradueix en les places disponibles, que se situen al voltant de les 8.

Gràfic 2.
Pes dels viatgers en allotjaments de
turisme rural a la demarcació de Tarragona
el 2008 segons grans mercats emissors

Font: Elaboració pròpia a partir de l'INE

Taula 2.
Dades censals
d'establiments de
turisme rural a la
demarcació de
Tarragona, eixos
territorials i comarques

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de la Direcció General de Turisme (Generalitat de Catalunya).

	Establiments	Habitacions	Places	Hab/est	Pl/est
Alt Camp	40	147	316	3,7	7,9
Baix Camp	29	116	236	4,0	8,1
Baix Penedès	10	38	69	3,8	6,9
Conca	40	152	311	3,8	7,8
Priorat	41	162	341	4,0	8,3
Tarragonès	8	25	56	3,1	7,0
Camp de Tarragona	168	640	1329	3,8	7,9
Baix Ebre	33	111	209	3,4	6,3
Montsià	30	137	301	4,6	10,0
Ribera d'Ebre	14	60	112	4,3	8,0
Terra Alta	21	88	188	4,2	9,0
Terres de l'Ebre	98	396	810	4,0	8,3
DEMARCACIÓ	266	1036	2139	3,9	8,0

EL TURISME RURAL: UNA OPCIÓ ESTRATÈGICA DE FUTUR PER A TARRAGONA

4. Algunes consideracions estratègiques de futur

Podem destacar que les noves exigències del sector comporten una selecció i diversificació del turisme rural i dels agricultors, amb una sofisticació creixent dels productes, amb estratègies de segmentació. De l'etapa en què es prioritzava simplement l'allotjament ara es passa a atribuir més importància a la tematització i posterior especialització en activitats complementàries segons les especificitats. En definitiva, un pas més cap a la connexió de les activitats d'allotjament i les noves formes d'oci en els espais rurals.

En un futur proper el territori haurà d'apostar per la qualitat en els productes i els serveis i s'establiran noves polítiques (privades i públiques) que la garanteixin, com una categorització adequada dels establiments que permeti que la clientela els identifiqui de manera clara. Un aspecte com l'accessibilitat, fins ara descuidada, es convertirà en clau i pel que fa a la demanda, l'objectiu es traslladarà des de la demanda nacional a la internacional. Oferir, a més a més, unes activitats complementàries de qualitat serà elemental per captar aquesta demanda potencial. Les nostres destinacions hauran d'apostar per crear un producte de conjunt basat en diversos elements (paisatge, cultura, patrimoni, festes, gastronomia), partint d'una organització local potent, que vinculi diferents agents i/o entitats locals en una xarxa única. La implicació i participació de la població local també esdevindrà un element clau en aquest procés, de la mateixa manera que l'associacionisme relacionat amb aquesta activitat. En definitiva, la creació d'aquestes xarxes publicoprivades haurien de potenciar la promoció d'una identitat territorial reconeguda. En aquest escenari serà més senzill treballar en favor de la innovació i la millora del producte turístic rural, bé a través de la tematització de territoris (rutes del vi, rutes literàries, rutes de festes), de la diversificació de l'oferta d'allotjament, de la segmentació del producte o finalment, de la creació de nous productes en el sector.

L'Administració també hauria de fer un esforç per tractar la borsa d'establiments il·legals. No obstant això, potser pot incidir d'una manera més rellevant a través de les iniciatives públiques locals i sobretot les associades a models com el del govern local. L'impuls dels ajuntaments a nous mecanismes de participació i la gestió de les xarxes de relació entre els agents implicats serà clau per potenciar i desenvolupar la destinació turística.

Per part del sector privat, l'esforç hauria de centrar-se a superar la reduïda dimensió empresarial, la rigidesa de les despeses, la qualificació limitada dels empresaris, la baixa capacitat dels treballadors, l'escassa implantació de les TIC, la inadequada relació preu-servei o la dificultat d'accés a fonts de finançament.

Existeix, doncs, un gran potencial de creixement de la demanda a la demarcació. En tenim recursos significatius, centrats en els paisatges (carta del paisatge), parcs naturals, elements identitaris, culturals i gastronòmics. En definitiva, un territori que es pot posar en valor amb una sostenibilitat adequada. El turisme rural esdevé el gran instrument per fer-ho i una de les eines principals per millorar el model econòmic de la demarcació, contribuir a diversificar-lo i augmentar-ne la capacitat de creixement.

5. Referències bibliogràfiques

IVARS, J.A. (2000). "Turismo y espacios rurales: conceptos, filosofías y realidades", Investigaciones geográficas, 23, pág. 59-88.

MICHAEL, E.J. (2003). "Tourism microclusters", Tourism Economics, 9 (2), pág.133-145.

PULIDO, J.L. (2008). El turismo rural: estructura económica y configuración territorial en España. Madrid: Síntesis.

TORRES, E. (2006), Estructura de mercados turísticos. Barcelona: Editorial UOC.